

Azərbaycan Teatrı – 150

Gəncənin unudulmaz şəkili aktyoru

Elə səhnə ustası var ki, sənət yolu bir teatrın yaradıcılıq yoludur. Yaratdığı obrazlar tamaşaçının yaddaşına əbədi həkk olunur, öz xalqının milli sərvətinə, teatr tarixinin bir səhifəsinə çevrilir. Xalq artisti Məhəmməd Burcəliyev də belə aktyorlardan olub.

Məhəmməd İsmayıl oğlu Burcəliyev 1914-cü il aprel ayının 25-də Şəki şəhərində anadan olub. Bakıda Fabrik-zavod məktəbində oxuyub. Gələcək aktyor həmin günlərlə bağlı bir xatirəsində yazıb: "İlk dərs günü məktəbin direktoru orta boyu, qarabuğdayı bir gəncə sinifə daxil oldu və dedi: "Bu, sizin ədəbiyyat müəlliminizdir. Özü də yaxşı şairdir. Yəqin ki, şeirlərini oxumusunuz. Adı da Mikayıl Müşfiqdir".

Müşfiq müəllim ədəbiyyatla maraqlananları çox sevirdi. Bir gün mənim yazdığım şeirləri dinlədi, amma bir söz demədi. Səhəri gün mənim əlimdən tutub "Gənc işçi" qəzetinin redaksiyasında olan ədəbiyyat dərəcəsinə apardı və Süleyman Rüstəmlə tanış etdi. Beləcə ədəbiyyat və sənət aləminə qovuşdum".

Məhəmməd Burcəliyev daha sonra Pedaqoji Texnikumuna daxil olub. Oranı bitirən zaman verilən konsert onun çıxışını bəyənən Sabit Rəhmanın dəvəti ilə Şəki Dövlət Dram Teatrında aktyor kimi fəaliyyətə başlayıb. Dörd il orada çalışıb, ömrünün sonrakı illərini isə bütünlüklə Gəncə Dövlət Dram Teatrına həsr edib. N.K.Krupskaya adına Moskva Dövlət İncəsənət Universitetinin Teatr aktyoru və rejissoru fakültəsini bitirib. "Yadigar" adlı bir dram əsəri də qələmə alıb. Həmin pyesi teatrda tamaşaya qoyulub və diploma layiq görülüb.

Onun aktyor kimi istedadı daha parlaq olub. Gəncə teatrının səhnəsində 300-dən artıq maraqlı obraz yaradıb. Məhəmməd Burcəliyev 11 əsərə – "Ölülər", "Ürək yanarsa", "Həmyerlilər" bu qəbildəndir. Onun həmçinin respublika qəzet və jurnallarında 75-dən artıq məqalə, rəsenziya və oçerki də dərc olunub. Aktyor "Azərbaycanfilm" in istehsalı olan bir neçə filmə – "Mən ki, gözəl deyildim"də, "Dəli Kür"də, "Firəngiz"də, "Gözlə məni"də, "Köhnə bərə"də... yadda qalan obrazlar yaradıb. O, 1944–1945-ci illərdə Fikrət Əmirovla birgə Gəncə Dövlət Filarmoniyasını yaradaraq həmin musiqi məbədinin direktoru kimi də fəaliyyət göstərmiş. Daha sonra Gəncə Teatrının direktoru kimi çalışıb. 1958-ci ildə Xalq artisti fəxri adına layiq görülüb. 1994-cü il noyabr ayının 25-də Gəncə şəhərində vəfat edib.

Deyərlər ki, yaşamaq da bir sənətdir – tələdən hər kəsə bəxş olunan sənət. Əsl insan odur ki, bu ömrü mahir sənətkar kimi yaşayır. Məhəmməd Burcəliyev də belələrindəndir, amma onun təlaşlı, həyəcanlı günləri də az olmayıb. Burada sənətkarın daha bir xatirəsini yada salaq: "1951-ci ilin soyuq yanvar ayı idi. Bir gün xəbər gəldi ki, Mircəfər Bağirov Ənvər Məmməd-xanlının "Şərqi səhəri" pyesinin tamaşasına baxacaq. Mən də teatrın direktoruyam, həm də baş rollardan birini oynayıram. Fikrim budur ki, Mircəfər Bağirovdan teatrın təmiri, rekonstruksiya olunması üçün bir şey qopardım. İşiqçılara tapşırıdım ki, Bağirov rolunu ifa edən Xalq ar-

tisti Əşrəf Yusifzadə səhnəyə çıxan kimi projektorları tuşlasınlar lojada oturmuş katib Mircəfər Bağirovun üstünə. Elə də edirlər. Tamaşa bitəndən sonra Bağirov gülümsündü, təbrik edirəm, – dedi. – Yaxşı tamaşadır. Bəs teatrın binası niyə soyuqdur? Cavab verdim ki, 0,5 düymlük boru tapılmır. Səhəri gün saat 9-da dəmiryol vağzalından xəbər gəldi ki, sizin teatrın adına 0,5 düymelik boru gəlib, özü də bir vaqon, gəlin aparın"...

Mərhum rejissor, Əməkdar incəsənət xadimi Oruc Qurbanovun unudulmaz aktyor haqqında dedikləri: "Rolları böləndə baxıram ki, Məhəmməd Burcəliyevə uyğun obraz yoxdur. Amma istəyirəm ki, onun üçün rol düzəldim. Təki mənim məşqlərimdə iştirak etsin. Ona görə ki, Burcəliyev mənim üçün kamertondur. 61 il səhnədə... Teatr sənətinin sağlam, gümrah vaxtlarını da görüb, infarktını da, iflicini də... Zövqü – kamerton səsi kimi pak və duyumludur. Hər hansı parçanın məşqindən sonra, gizlincə onun üzündəki ifadəyə baxıram. Olar-olmazı onun üzündən oxuyuram. Hər dəfə aktyorların əldə etdikləri nailiyyətləri təmkinlə izləyən Burcəliyevin uşaq kimi sevinib çavanlaşmasını görəndə, valeh oluram və içimdə bir nida səslənir: "Allah, nə yaxşı ki, belə insanlar var!" Mənimçün üç Burcəliyev var. Daha səmimi, el dili ilə desəm, üç Məhəmməd dayı var: Dədə Məhəmməd, Ustad Məhəmməd, Ağsaqqal Məhəmməd!.."

Xalq artisti daim teatrı nəfəs alıb, səhnənin sevinci, kədəri ilə yaşayıb. O, öz yaradıcılığında "Kiçik rolla böyük fikirlər ifadə etmək çətindir" mülahizəsinin mənasızlığını sübuta yetirib. Belə olmasaydı, Gəncə teatrının səhnəsində Əfqanın "Qız atası" komediyasında Cavad kişi rolunu 35 ildə 3000 dəfədən artıq oynamaqla tamaşaçı rəğbətini qazana bilməzdi.

Məhəmməd Burcəliyev Gəncə Dövlət Dram Teatrının repertuar zənginliyini təmin etmək məqsədilə qələm sahiblərini dramaturgiyaya cəlb etməyə çalışıb. Ulu Gəncədə yaşayıb-yaradan yazarlardan Altay Məmmədov və Fəridə Əlyarbəyli ilk dram əsərlərinin yaranmasında məhz Məhəmməd Burcəliyevin xüsusi xidmətinin olduğunu öz xatirələrində qeyd ediblər.

Bəli, unudulmaz sənətkar, Xalq artisti Məhəmməd Burcəliyev indi həzin xatirələrdə yaşayır.

Anar ƏRTOĞRUL,
teatrşünas-tənqidçi